

Asia: VN/24322/2024 UH

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kehitysyhteistyön järjestämisestä

Lausuntopyyntö

- 1. Mikä on näkemyksenne ulkoministeriölle ehdotetusta kehitysyhteistyön toimeenpanoa ja järjestämisestä koskevasta tehtävä- ja toimivaltasääntelystä, mukaan lukien esitys kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten pääomakorotuksia ja lisärahoituksia koskeva toimivalta?**

Kannatamme tämän lain valmistelua.

- 2. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua viranomaisten kehitysyhteistyön toimeenpanoon osallistumista koskevaa sääntelyä, lain viranomaismääritelmästä ja viranomaisyhteistyötä koskevasta hinnoitteluperusteesta, mukaan lukien IKI-instrumenttia koskeva sääntely sekä hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?**

On hyvä, että omakustanneasiasa täsmennetään ja selkeytetään. IKI-konsulttien puolelta kommentoimme, että linjauksella omakustanteisuuteen saattaa olla vaikutuksia IKI-instrumenttiin kokonaisuudessaan, joita voi olla hyvä selvittää tarkemmin.

Omakustannehinta on sinänsä perusteltua kilpailuasian kannalta. Sen käytännön toteutukseen näkisimme kuitenkin jonkinlaisen kompromissiratkaisun olevan hyödyllinen. Käsityksemme mukaan tuo ns. markkinahinta on IKI:n kohdalla monesti toiminut bufferina ja kattanut muita hankkeeseen suorasti tai epäsuorasti liittyviä kuluja, kuten tuki- ja tausatatyötä, hallinnollisia kuluja, ylimääräisiä työpäiviä, joita ei voida laskuttaa (koska virasto on sitoutunut auttamaan kumppania tarvelähtöisesti), prosessin kehittämistä kumppanimaalle sopivaksi, kartoituksia yksityissektorin kanssa, yms. Tarkasti tai varmasti emme tätä kuitenkaan tiedä, mutta aiheella saattaa olla laajempia vaikutuksia. Aiheen kattavampi selvitys virastojen kanssa voisi antaa hyvää lisätietoa ja kaikkien kulujen sisällyttäminen omakustannehintaan minimoisi riskejä IKI-instrumentin tuloksellisuuteen.

On hyvä myös muistaa, että IKI-hankkeiden vetovoimaan vaikuttavat tekijät ovat hyvin erilaisia riippuen virastoista, ja että tilanne on muuttunut jo muutamassa vuodessa huomattavasti. Kourallinen virastoista on huomattavan suuria IKI-toimijoita, joiden työ instrumentin kokonaistuloksiin on ollut noin 75%. Jotkin virastot saavat IKI-instrumentin hankkeista omalle virastolleen arvokasta tietoa ja tutkimusta, jotkin ovat globaalisti tunnettuja toimijoita, joiden

osaamisesta kilpaillaan ja joillakin on systemaattiset tavat linkittää IKI Suomen yksityissektoriin ja vientiin. Nämä luovat erilaisia asetelmia ja hyötysuhteita, jonka vuoksi on hyvä olla joustavuutta, joka mahdollistaa IKI:n ja kehitysyhteistyön tuloksellisuuden.

Lain kappale 4.1.5 Viranomaismääritelmää koskeva sääntely, kohta "Muut toimijat, kuten korkeakoulut tai järjestöt, voivat osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon muiden yhteistyö- ja rahoitusmuotojen kautta." Hyvä huomioida, että IKI-instrumentissa on mahdollisuus hankintoihin 25% budjetista, joka mahdollistaa nykyisellään esim. kansalaisjärjestöjen osallistumisen. Näillä saattaa olla huomattava merkitys korkeamman tason tuloksiin ja siksi ko mahdollisuus olisi hyvä säilyttää, eli tarkastaa, että tätä mahdollisuutta ei suljeta pois lain kautta.

3. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua monitoimijamalleja koskevaa sääntelyä, mukaan lukien sitä koskevat hankinta- ja kilpailuoikeudelliset näkökohdat?

Monitoimijamalli on sinänsä hyödyllinen KYT-tuloksellisuuteen. Useamman toimijan toimeksiannot tai hanke IKI- tai muun toimeksiannon tai hankeinstrumentin kautta on vaikuttavuuden kannalta mielekkäämpää, mikäli sen järjestely ja koordinaatio on hyvin mietitty.

On kuitenkin erittäin tärkeää huomioida, miten monitoimijamalli järjestetään ja kuka toimii administratiivisena alustana, miten tulosten "virta" organisoidaan monen toimijan tuloskehikkoajattelussa, miten tulokset tuodaan yhteen ja toteutetaan eri RBM-vaiheita, onko toimijoilla ihmisoikeusperusteisen toiminnan ja läpileikkaavien teemojen tuntemusta tarpeeksi ko malleihin, yms. Virastot ja yliopistot ovat oman alansa huippueksperttejä, ja samalla tavalla kehitysyhteistyön toimeenpano ja sen koordinointi on oma erikoisalansa moneltakin kannalta.

Mikäli monitoimijamallin koordinaatio/vastuu koskee laajempien kokonaisuuksien delemoimista muille kuin suoraan kehitysyhteistyöprosesseihin erikoistuneille tahoille, on hyvä selvittää sen vaikutukset ennen toimeenpanoa. Mikäli kehitysyhteistyötä implementoidaan ilman perustavanlaatuista tuntemusta sen prosesseista (prioriteetit, ihmisoikeusperustaisuus, RBM, kyt-riskienhallintaprosessit, läpileikkaavat tavoitteet, accountability, niiden haasteet), tai hallinnollista läsnäoloa itse kumppanimaassa, viivästyksistä myös pienemmissä hankkeissa voivat olla huomattavia (kuten todettua useammassa viimeaikaisessa Suomen kyt-evaluoinnissa) ja/tai "Do No Harm" minimiperuste voi tahattomasti vaarantua.

Laajoja kehitysyhteistyötä implementoivana tahona tunnetun koordinaation ja hallinnon laajuuden ja siihen vaadittavan ajan- ja erikoisosaamistarpeen – jopa systematisoiduilla prosesseilla se on huomattava. Kumppanimaiden kontekstit ovat lisäksi hyvin erilaisia kuin Suomen vastaavat ja vaativat paitsi laajaa tuntemusta myös fyysistä läsnäoloa. Siksi on hyvä, että tätä koordinaativastuuta ei määritellä myöskään lainsäädännössä kevyin perustein, vaan todettaisiin, että monitoimijamallia koordinoivan tahon tulee omata kyt-koordinaation erikoisosaamista ja maakohtaisia referenssejä.

Määriteltäessä laajat kyt-koordinaatiot erikoisosaamista vaativaksi tehtäväksi myös lain kautta mahdollistaa monia hyötyjä, kuten tuloksellisuuden ja ihmisoikeusperustaisuuden, sekä sen, että asiantuntijatoimijan (virasto, korkeakoulu, ym) ei tarvitse johtaa erikoisalansa ulkopuolella olevia prosesseja, tai osallistua hallinnollisiin tai taloushallinnollisiin toimiin kumppanimaissa, vaan he voivat keskittyä tarjoamaan erikoisalansa palveluja.

4. Mikä on näkemyksenne ehdotetusta sääntelystä, joka koskee julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle perustuslain 124 §:n mukaisesti?

Näemme, että kappale on linjassa perustuslain 124 §:n kanssa.

5. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua kehityspoliittisia lainoja koskevaa sääntelyä?

N/A

6. Mikä on näkemyksenne koskien ehdotettua ilmoittajansuojelua ja väärinkäyttöilmoituksia koskevaa sääntelyä?

Kannatamme ehdotusta.

7. Muut hallituksen esitykseen liittyvät huomiot ja kommentit

N/A

Helminen Mari
NIRAS Finland Oy